

ÖĞRENCİ VE VELİLERİN ÖĞRETMEN KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI*

Metaphoric Perceptions of Students and Parents Regarding the Concept of Teacher

Gönderim Tarihi / Received: 24.05.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 06.11.2020

Doi: <https://doi.org/10.31795/baunsobed.742089>

Muharrem GENCER¹

ÖZ: Bu araştırmada, öğrenci ve velilerin, öğretmen kavramı ile ilgili algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya koymak amaçlanmıştır. Nitel olarak tasarlanan araştırmada, fenomenolojik desen kullanılmıştır. Çalışma grubu, kolay ulaşılabilir durum örnekleme tekniği ile belirlenen 252 öğrenci ve 90 veliden oluşmaktadır. Katılımcıların oluşturdukları metaforlar içerik analizi yaklaşımı ile çözümlenmiştir. Elde edilen araştırma bulgularına göre, öğretmen kavramına ilişkin üretilen 107 metafor, 10 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Katılımcıların öğretmen kavramı için en sık pusula, anne-baba, melek, anne ve bahçıvan metaforlarını kullandıkları görülmüştür. Metaforların ortak özellikleri dikkate alınarak oluşturulan kategorilerden en çok sevgi unsuru olarak öğretmen, bilginin kaynağı ve aktarıcısı olarak öğretmen ve yol gösterici olarak öğretmen kategorilerinde metafor üretildiği belirlenmiştir. Araştırmanın bulguları dikkate alındığında, katılımcıların genellikle öğretmen kavramı ile ilgili olumlu algılara sahip oldukları tespit edilmiştir. Ancak öğrencilerin, velilerden farklı olarak sevilmeyen ve cezalandırıcı kategorisini temsil eden metaforlar da kullandıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Öğrenci, Veli, Algı, Metafor

ABSTRACT: In this research, it was aimed to reveal the perceptions of students and parents regarding the 'teacher' concept through metaphors. In the qualitatively designed research, phenomenological model was used. 252 students and 90 parents, determined by convenience sampling technique, constituted the study group. Created metaphors by the participants were analyzed with the content analysis approach. According to obtained research findings, 107 metaphors produced regarding the 'teacher' concept were collected under 10 categories. It was observed that participants mostly used compass, mother-father, angel, mother and gardener metaphors for the 'teacher' concept. From the categories created

* Bu araştırmada kullanılan veriler 2020 yılı öncesinde toplandığı için etik kurul izni gerektirmemektedir.

¹ Öğretmen, Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Burdur, muharremgencer1978@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7212-8551>

by considering the common characteristics of metaphors, it was found out that the most metaphors were produced in the categories of teacher as the element of love, teacher as the source and transmitter of information and teacher as the guide. Taking into account the research findings, it was determined that participants in general had positive perceptions regarding the 'teacher' concept. However, it was seen that unlike the parents, the students also used metaphors which represent the category of unlovable and punisher.

Keywords: Teacher, Student, Parent, Perception, Metaphor.

GİRİŞ

Dünyada öğretmenlik mesleği geçmişte olduğu gibi günümüzde de eğitimin en önemli unsuru olmaya devam etmektedir. Her ne kadar teknolojideki gelişmeler eğitimde etkililiğini artırsa da bunların öğretmen kavramının yerini almaları mümkün görünmemektedir. Geleceklerinin şekillenmesinde öğretmenlik mesleğine ve öğretmenlere yeterince yatırım yapan ve önemseyen toplumların her alanda daha da ileri gidecekleri kabul edilen bir gerçektir. Bu açıdan bakıldığında profesyonel bir meslek olan öğretmenlik, hem alan bilgisi hem de pedagojik yeterlilik gerektiren bir meslektir.

Öğretmenler, öğrencileriyle birlikte okullarda eğitsel mal, hizmet ve düşünce üreten çalışanlardır. Toplumlarda eğitim kurumlarının oluşumu, bilgisini ve becerisini artırmak isteyenlerin kendilerine bunu öğretecek kişileri araması ve bulmasıyla ortaya çıkmıştır (Başaran, 1994). Günümüzde de nitelikli eğitimin, öğrenci başarısında en büyük belirleyicisinin öğretmenler olduğu kabul görmektedir (Coleman vd., 2012; Santoro vd., 2012). Öğretmen, tıpkı bir orkestra şefi gibi en kötü durumlarda bile etkili öğrenme için heyecanlı ve coşkulu bir ortam yaratarak sınıfı organize edebilir. Öğretimde verimliliği artıran kilit faktörler; öğretmenin alan bilgisi, öğrenme sürecinde aldığı sorumluluk, teşvik edici sınıf etkinlikleri, öğrenmeyi tesis eden geri bildirim ve öğretmen ile öğrenciler arasında kurulan olumlu iletişim olarak sıralanabilir (Gurney, 2007). Sosyal ve duygusal olarak yetkin öğretmenler, öğrencilerle pozitif ilişkiler geliştirerek, öğrencilerin güçlü yönleri ve yetenekleri üzerine ders ortamları tasarlayabilirler. Bunun yanında motivasyonu artırıcı yönde rehberlik sağlayarak ve öğrenciler arasında iş birliğini destekleyerek karşılıklı saygıya dayalı istenilen sınıf ortamları oluşturabilirler (Jennings ve Greenberg, 2009). O halde öğretmenlerin öğrencilerini, onların öğrenme tarzlarını, kişisel ihtiyaç ve özelliklerini anlaması çok önemlidir (Sieberer-Nagler, 2016). Okul gelişimi ve öğrenci başarısı için ortak payda olarak görülen öğretmenlerin (Stronge vd., 2011) rolleri; bilgi sağlayıcı, rol model, kolaylaştırıcı, değerlendirici, planlayıcı ve kaynak geliştirici olarak özetlenebilir (Harden ve Crosby, 2000). Öğretmenlerin kendilerinden beklenen rolleri etkin olarak yerine getirebilmeleri sabırlı,

özverili, araştırmacı ve mesleğine tutkuyla bağlı olmaları ile ilişkilidir. Beck (1990), öğretmenlerin öğrenciler ve toplumun diğer fertleri için daha iyi bir yaşam inşa etme arzusuyla mesleklerini gerçekleştirmeleri gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin kişisel ve mesleki yönden gelişimleri için kendilerini sosyal, ahlaki ve düşünsel açılardan beslemeleri gerektiğini vurgulamıştır. Öğretmenler, öğrenciler üzerinde akademik, kişisel ve sosyal bakımdan büyük etkiye sahip olduklarından başarılı öğretmenlerin özellikleri ile ilgili araştırmalar yapılmıştır. Örneğin Knoll (1987) başarılı öğretmenlerin özelliklerini mesleki bağlılık düzeylerinin yüksek olması, problemleri analiz etme ve çözüme yeteneğine sahip olma ve öğretim becerilerinin etkili olması ile ilişkilendirmiştir. Başka bir çalışmada başarılı öğretmenlerin öğrenci öğrenmesine odaklandıkları, alanlarında donanımlı oldukları ve bilgiyi aktarmasını çok iyi bildikleri açıklanmıştır (Stenfors-Hayes vd., 2011).

Eğitim sistemlerinde öğrenciler ile yüz yüze iletişim içerisinde bulunan ve onları toplumsal yaşama hazırlayan en önemli rehber öğretmenlerdir. Kanstoroom ve Finn'e (1999) göre öğrenciler, bireysel çalışmaktan ziyade, öğretmenleri tarafından gözetilerek geçirdikleri derslerde daha fazla verim elde ederler. Bunun yanında okul dışı unsurlar göz önünde bulundurulduğunda aile, öğrencinin okul başarısı üzerindeki başat belirleyicilerdendir. Sosyolojide en küçük toplumsal kurum olarak ifade edilen aile, çocuğun hayata ve insanlara bakışını biçimlendiren en önemli birim olarak tanımlanabilir. Zira aile, çocuğun biyolojik gelişim sürecinin önemli kısmının tamamlandığı kurum olmanın yanı sıra, psiko-sosyal gelişim evrelerinin kritik dönemlerinin de yaşandığı bir ortamdır (Aslanargun, 2007). Veliler, çocuklarının yeteneklerini ve kişilik özelliklerini en iyi bilen kişilerdir. Bu nedenle öğretmenler ile işbirliği yaparak okuldaki öğrenme faaliyetlerine destek sağlayabilir ve öğrencilerin başarı şansını artırabilirler. Ayrıca öğrencilerin okul ortamında kazandıkları bilgi ve becerilerin aile ortamında desteklenmesi öğrenmeyi pekiştireceğinden velilerin öğretmenler ile süreklilik arz eden etkili iletişim kurlmaları önemlidir. Alan yazındaki çalışmalar göstermektedir ki velilerin eğitim sürecine katılmasıyla öğrencilerin akademik başarıları olumlu etkilenmekte ve eğitim-öğretim daha nitelikli duruma gelmektedir (Çelenk, 2003; Jeynes, 2005; Pomerantz vd., 2007; Cripps ve Zyromski 2009; Çalışkan ve Ayık, 2015; Dsa vd., 2018).

İnsanlar, kelime ve imgeleri yaşamlarını, deneyimlerini ve hatta kendi benlik algılarını yorumlamak için kullanırlar (Mahlios vd., 2010). Örgütsel işleyişin analizine olanak sağladığı ve karmaşıklığı anlamamıza yeni bakış açıları kazandırdığı için yorumlayıcı bir araç olarak metaforlar kullanılır (Pipan, 2000). Okul örgütlerinde de öğrenci ve velilerin öğretmen kavramına yükledikleri anlamlar zihinlerinde oluşturdukları metaforlar aracılığı ile açıklanabilir. İki

kavramı birbirine bağlayan dilsel araç olan metaforlar, genellikle kişilerin bir deneyiminden diğerine aktarım veya karşılaştırma yapmak için iki farklı fikri ilişkilendirdikleri mecazi dil yapısı olarak kabul edilirler (Palmquist, 2001). Metafor, kavramlar arasındaki karşılaştırma sürecinde yeni bir anlayışa yol açar ve jeneratör olarak işlev görerek bilginin ortaya çıkmasını kolaylaştırır. İyiyi, kötüyü, olumluyu, olumsuzluğu ve olanakları artıran fikirleri görmemizi sağlayan metaforlar, eğitimde kullanılan teori ve uygulamanın çıkarımlarını daha bilinçli analiz etme fırsatı verirler (Jensen, 2006). Metafor çalışmalarının önemsenmesinin nedeni, metaforun akıl ve hayal gücünü birleştirmesidir. Akıl, sınıflandırmayı ve çıkarım yapmayı kapsar. Hayal gücü ise, bir şeyi başka tür bir şey yönünden görebilmeyi içerir. Bu nedenle, metafor kullanımı hayalperest bir akılçlıktır (Lakoff ve Johnson, 1980). Metaforlar, düşünce ve konuşmalarımızda iki şey arasında genellikle fark edilmeyen mecazi bir ilişki yaratarak (Maanen, 2005), olağan dilin gizlediği algılanması güç temaları yakalayabilirler (Bolman ve Deal, 2008). Araştırmacılar, metaforlar aracılığıyla kişilerin algılarının içsel dünyasına giriş yapabilirler (Jensen, 2006). Bu nedendir ki metaforlar, birçok araştırmacı tarafından kullanılan işlevsel araçlar haline gelmeye başlamıştır.

Öğretmenlerin öğrenciler, veliler ve toplumla etkileşimi, hem bireysel olarak öğretmenin hem de okulun başarısına büyük katkıda bulunur. Okulun değeri ve toplum tarafından gördüğü saygı genellikle öğretmen etkileşimlerinin bir sonucudur (Knoll, 1987). Öğretmenlerin mesleklerinde daha verimli olabilmeleri için paydaşlarının desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Öğrenci ve velilerin okulda en çok etkileşim içinde buldukları öğretmenler hakkındaki algı ve düşünceleri, öğretmenlerin mesleki yaşantılarına yön verebilir. Bu noktada gelecek kuşakları yetiştiren öğretmenlerin öğrenci ve velilerce nasıl algılandığı önemlidir. Alan yazında öğretmen kavramına yönelik çeşitli metaforik çalışmalar yapılmıştır (Çelikten, 2006; Cerit, 2008; Michael ve Katerina, 2009; Wan vd., 2011; Yıldırım vd., 2011; Koç, 2014; Ertürk, 2017). Bu çalışmada ise öğretmen kavramına yönelik hem öğrencilerin hem de velilerin görüşleri alınarak öğretmenlerin mesleki yaşantılarına katkı sağlayacak bilgilerin elde edileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, öğrenci ve velilerin öğretmen kavramı ile ilgili algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya koymaktır. Çalışmanın amacı doğrultusunda aşağıda sunulan sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğrenci ve velilerin öğretmen kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar nelerdir?
2. Üretilen metaforların ortak özellikleri dikkate alındığında hangi kavramsal kategoriler oluşturulabilir?
3. Öğrenci ve velilerin birbirinden farklı olarak ürettikleri metaforlar nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Öğrenci ve velilerin öğretmen kavramı ile ilgili algılarını metaforlar yoluyla inceleyen bu araştırma, fenomenoloji deseninde nitel olarak tasarlanmıştır. Ağırlıklı olarak tümevarımcı ve doğal ortamlarda yürütülen nitel yöntemler (Klenke, 2008), kapsamlı bir şekilde gerçekliğin “nasıl” ve “neden” yapılandırıldığı ve algılandığı sorularının cevabını ararlar (Broadbent ve Laughlin, 2005). Fenomenolojik araştırma, belirli bir olgunun altında yatan ortak anlamları keşfetmek amacıyla katılımcıların deneyimlediği dünyayı tanımlamaya çalışır (Baker vd., 1992). Araştırmada öğrencilerin ve velilerin eğitim ortamlarında en sık iletişimde buldukları “öğretmen” fenomen olarak düşünülerek katılımcıların kavram hakkındaki ortak algıları belirlenmeye çalışılmış, bu amaçla metaforlardan yararlanılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışmanın katılımcılarını 2019-2020 eğitim öğretim yılı güz döneminde Burdur ili Yeşilova ilçesinde bulunan iki ortaokulda öğrenim gören 252 öğrenci ve 90 veli oluşturmaktadır. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı	Demografik Özellik	n	%
Öğrenci	<i>Cinsiyet</i>		
	Kız	138	54.76
	Erkek	114	45.24
	Toplam	252	100
	<i>Sınıf</i>		
	5. Sınıf	61	24.21
	6. Sınıf	66	26.19
	7. Sınıf	54	21.43
	8. Sınıf	71	28.17
	Toplam	252	100
Veli	<i>Cinsiyet</i>		
	Kadın	49	54.44
	Erkek	41	45.56
	Toplam	90	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 61’i (%24.2) 5. sınıf, 66’sı (%26.2) 6. sınıf, 54’ü (%21.4) 7. sınıf ve 71’i (%28.2) 8. sınıfta öğrenim görmektedir. Katılımcıların 138’i (%54.8) kız ve 114’ü (%45.2) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan velilerin 49’u (%54.4) kadın ve 41’i (%45.6) erkeklerden oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı

İki bölümden oluşan veri toplama aracının ilk bölümünde, öğrenci ve velilerin demografik özelliklerini belirleyici sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise katılımcıların öğretmen kavramı ile ilgili kullandıkları metaforları belirlemek amacıyla “Öğretmen ..... gibidir; çünkü .....” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Katılımcılardan “çünkü” ifadesinden sonra gelen boşluğa açıklama yapmaları istenmiş böylece metaforun hangi amaçla üretildiği anlamlandırılmıştır. Mecazın kendisi tek başına betimsel ya da görsel gücünü yeterince ortaya çıkarmaz. Bunun için “niçin “ veya “neden” sorusu sorulmalıdır. Aynı mecaza farklı anlamlar yüklenebileceğinden mecazların asıl gücü, bu sıfatlarla ilgili sorudadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmacı tarafından öğrenci ve velilere öncelikle araştırma konusunda bilgi verilmiş daha sonra “öğretmen” kavramına ilişkin metafor geliştirmeleri istenmiştir. Araştırma verileri 2019 - 2020 eğitim öğretim yılı güz yarıyılı Ekim ve Kasım aylarında toplanmıştır. Katılımcıların öğretmen kavramına yönelik ürettikleri metaforlar içerik analizi ile çözümlenmiştir. Verilerden kendi içeriklerine ilişkin yinelenebilir ve geçerli çıkarımlar yapmak için kullanılan bir araştırma tekniği olan içerik analizi, yeni kavrayışlar sağlar ve araştırmacının belirli olguları anlamasını kolaylaştırır (Krippendorp, 2004). Bu bağlamda katılımcıların ortaya koydukları metaforlar ilgili literatürdeki aşamalar dikkate alınarak analiz edilmiştir (Saban, 2008; Şenel ve Aslan, 2014; Yalçın vd., 2016):

- (1) *Adlandırma Aşaması:* Öğrenci ve velilerin öğretmen kavramına ilişkin kullandıkları metaforları belirlemek amacıyla formlar incelenmiş ve katılımcıların geliştirdikleri bütün metaforlar alfabetik olarak listelenmiştir. Bu aşamada, metaforu ya da gerekçesini yazmayan katılımcıların formları listeye dâhil edilmemiştir.
- (2) *Eleme Aşaması:* Eleme aşamasında öğrenci ve velilerin ürettikleri metaforlar tekrar kontrol edilmiştir. Metafor yerine öğretmen kavramı ile ilgili kişisel düşünceler paylaşıldığı, kullanılan metafora ilişkin gerekçe yazılmadığı ve birden fazla kategoriye ait özellikleri içeren metaforlar üretildiği için 64 öğrenci ve 17 veli formu çalışma kapsamına dâhil edilmemiştir.
- (3) *Kategori Geliştirme Aşaması:* Katılımcıların öğretmen kavramını açıklamak için ürettikleri 107 metafor ortak özellikleri açısından incelenerek 10 kategori altında toplanmıştır. Kategorilerin oluşturulmasında alan yazında bu konuda yapılmış olan çalışmalardan yararlanılmıştır (Saban, 2004; Turhan ve Yaraş, 2013; Koç, 2014; Tulunay Ateş, 2016). Kategorilerin nasıl oluşturulduğuna dair fikir vermesi açısından bazı öğrenci ve velilerin ifadelerine yer verilmiştir. Örnek olarak verilen ifadeleri kimin ürettiğine ilişkin kişisel bil-

giler, şu kodlamalar yapılarak gösterilmiştir: Öğrencileri temsil eden ifadeler Ö harfi, öğrencilerin sınıf seviyeleri 5, 6, 7, 8 rakamları ve cinsiyetleri K ve E harfleri ile belirtilmiştir. Velileri temsil eden ifadeler ise V harfi, cinsiyetleri K ve E harfleri ile belirtilmiştir. Bu aşamada, katılımcıların öğretmen kavramını açıklamak için ürettikleri metaforlar incelendiğinde anne-baba metaforunun iki kategoriye dâhil edilebilecek şekilde açıklandığı gözlenmiştir. Bu nedenle anne-baba metaforuna hem sevgi unsuru hem de güven veren ve koruyucu kategorilerinde yer verilmiştir.

(4) *Geçerlik ve Güvenirliğin Sağlanması Aşaması*: Verilerin ayrıntılı şekilde raporlanması ve araştırmanın sonuçlarına nasıl ulaşıldığının açıklanması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütlerindedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu sebeple araştırmanın geçerliğini sağlamak amacıyla veri analizi süreci ayrıntılı olarak ifade edilmiş ve kavramsal kategorileri temsil eden metaforlara ilişkin örnekler bulgular kısmında sunulmuştur.

Çalışmanın güvenirliliği için öğretmen kavramına ilişkin geliştirilen kategorilerin, kullanılan metaforlarca temsil edilip edilmediğini belirlemek amacıyla uzman görüşünden yararlanılmıştır. Aynı veriler bir uzman tarafından tekrar kodlanmış ve araştırmacının yaptığı kodlama ile karşılaştırılmıştır. Bu noktada görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları belirlenmiş ve Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen “Güvenirlilik = $[Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] \times 100$ ” formülünden yararlanılarak kodlamalar arası güvenirlilik oranı hesaplanmıştır. Öğretmen kavramına ait metafor sonuçlarının güvenirliliği % 92 olarak hesaplanmıştır. Uzlaşma yüzdesinin %70’in üzerinde olması yeterli görüldüğünden (Yıldırım ve Şimşek, 2005) kodlama güvenirliliğinin sağlandığı söylenebilir.

(5) *Elde Edilen Metaforların Frekanslarının Hesaplanması Aşaması*: Bu aşamada öğretmen kavramına yönelik olarak belirlenen kategorilerdeki metafor sayısı, metaforların frekans (f) ve yüzde değerleri (%) hesaplanmıştır. Katılımcı türüne göre üretilen metaforların yüzdeleri hesaplanırken, öğrenci ve velilerin yüzdeleri kendi içlerinde değerlendirilmiştir.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Öğrenci ve Velilerin Öğretmen Kavramı ile İlgili Ürettikleri Metaforlara İlişkin Bulgular

Öğretmen kavramını tanımlamak amacıyla kullanılan metaforlar ve bu metaforların ait oldukları kategorilere ilişkin frekanslar ve yüzde değerleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2 incelendiğinde, öğrenci ve velilerin öğretmen kavramı ile ilgili toplamda 107 geçerli metafor geliştirdikleri ve metaforların 10 kategoride toplandığı

görülmüştür. Aşağıda geliştirilen metaforlardan oluşan kategoriler ve bu kategorileri temsil eden metaforları içeren ifadelere yer verilmiştir.

Sevgi Unsuru: Bu kategoride yer alan 9 (%8.41) farklı metaforu, 69 (%20.17) katılımcının kullandığı belirlenmiştir. Kategoride “anne-baba”, “melek”, “anne” ve “sabır taşı” metaforlarının ortalama ve üzerinde üretildiği görülmektedir. Katılımcılar tarafından ifade edilmiş olan metaforlar şu şekilde örneklendirilebilir: “Öğretmen anne-baba gibidir. Çünkü öğretmen anne baba gibi bir çocuğun bütün ihtiyaçlarını gidermeye çalışır, onu karşılıksız sever. Öğrencisini kıskanmaz aksine başarıları ile gurur duyar” (V, K). “Öğretmen melek gibidir. Çünkü öğretmenlerimiz bize her zaman hoşgörülü davranır. Her zaman bizim için en iyisini düşünür, ihtiyacımız olduğunda bize yardım eder.” (Ö, 8, K). “Öğretmen anne gibidir. Çünkü biz üzülduğümüzde üzülür, sevindiğimizde sevinir. Anne gibi çocuklarına iyi davranır.” (Ö, 5, E).

Bilginin Kaynağı ve Aktarıcısı: Bu kategoride yer alan 19 (%17.76) farklı metaforu, 58 (%16.96) katılımcının kullandığı belirlenmiştir. Kategoride ortalama ve üzerinde üretilen metaforların “kütüphane”, “kitap”, “meyve ağacı”, “bilgisayar” ve “sözlük” olduğu görülmektedir. Katılımcı görüşlerinden bazı alıntılar şu şekilde verilebilir: “Öğretmen kütüphane gibidir. Çünkü içindeki hazine değerindeki bilgileri öğrencilerine verir” (Ö, 6, K). “Öğretmen kitap gibidir. Kitapların her sayfasında ayrı bilgi vardır. Bunları okudukça öğreniriz. Öğretmenimizi de dinlediğimizde yeni bilgiler ediniriz.” (Ö, 7, E). “Öğretmen meyve ağacı gibidir. Çünkü meyve ağacında meyveler ağaçtan beslenerek zaman içinde olgunlaşıyor. Öğrenciler de öğretmenlerinin öğrettikleri bilgilerle yavaş yavaş gelişerek büyüyorlar.” (V, E).

Yol Gösterici: Bu kategoride yer alan 15 (%14.02) farklı metaforu, 53 (%15.50) katılımcının kullandığı belirlenmiştir. Kategoride “pusula”, “kutup yıldızı”, “harita” ve “rehber” metaforlarının ortalama ve üzerinde üretildiği görülmektedir. Katılımcı görüşlerinden bazı alıntılar şu şekilde verilebilir: “Öğretmen pusula gibidir. Öğretmenlerimiz hata yapıp yolumuzu kaybettiğimizde bizi uyarır ve pusula gibi doğru yola yönlendirir.” (Ö, 8, E). “Öğretmen kutup yıldızı gibidir. Kutup yıldızı karanlıkta yol bulmamızda bize yardım eder. Öğretmenlerimiz de bizim iyi bir meslek sahibi olmamız için doğru yolu gösterir.” (Ö, 7, E). “Öğretmen harita gibidir. Çünkü hedeflerimize ulaşmak için hangi yöne gideceğimizi gösterir.” (Ö, 6, K).

Yetiştirici ve Şekillendirici: Kategoride yer alan 16 (%14.95) farklı metaforu, 48 (%14.03) katılımcının kullandığı belirlenmiştir. Bu kategoride ortalama ve üzerinde kullanılan metaforların “bahçıvan”, “mimar”, “aşçı”, “inşaat ustası” ve “ressam” olduğu görülmektedir. Katılımcılar tarafından üretilen metaforlara ait örnekler şu şekilde verilebilir: “Öğretmen bahçıvan gibidir. Bahçıvan diktiği fidanların büyümesi için onları sular, budar ve gübre verir. Öğretmen de öğrencilerinin meslek sahibi olması için çabalar, öğrencilerine örnek olur.” (V, K). “Öğretmen mimar gibidir. Çünkü mimarlar binalar ve şehirlere şekil verir. Öğretmenler de öğrencileri hatta toplumları şekillendirir.” (V, E). “Öğretmen aşçı gibidir. Çünkü aşçılar

ellerindeki malzemeleri kullanarak güzel yemekler, pastalar yapar. Öğretmenler de bizi güzel insanlar olarak yetiştirir.” (Ö, 8, K).

Aydınlatıcı: Bu kategoride yer alan 8 (%7.48) farklı metaforu, 37 (%10.82) katılımcının kullandığı belirlenmiştir. Bu kategoride ortalama ve üzerinde kullanılan metaforların “ışık”, “güneş” ve “ampul” olduğu görülmektedir. Katılımcı görüşlerinden bazı alıntılar şu şekilde verilebilir: “Öğretmen ışık gibidir. Çünkü karanlık gecelerde ışık aydınlık verir. Zor günlerimizde ise öğretmenler yolumuzu aydınlatır.” (Ö, 7, E). “Öğretmen güneş gibidir. Güneş Dünyayı aydınlatır. Öğretmenler de gelecekte başarılı olmamız için bilgisiyle bizi aydınlatır.” (Ö, 8, K).

Tablo 2: Öğretmen Kavramı ile İlgili Metaforlara Ait Bulgular

Kategori	f	(%)	Metaforlar	f	(%)
Sevgi unsuru	69	20.17	Anne (13), anne-baba (17), arkadaş (4), çiçek (7), çizgi film kahramanı (2), melek (15), sabır taşı (9), soba (1), yol arkadaşı (1).	9	8.41
Bilginin kaynağı ve aktarıcısı	58	16.96	Ağaç (1), ansiklopedi (2), bilgisayar (6), bilgi küpü (1), bilim merkezi (2), deniz (1), Google (2), hesap makinesi (1), kitap (10), kütüphane (12), manav (1), meyve ağacı (7), nehir (1), not defteri (1), profesör (3), sırt çantası (1), sözlük (4), sürahi (1), yemek sofrası (1).	19	17.76
Yol gösterici	53	15.50	Deniz feneri (1), eğitim koçu (1), gemi (1), gözlük temizleyici (1), harita (6), kılavuz (2), kutup yıldızı (8), makinist (1), navigasyon (1), pusula (20), rehber (6), şoför (1), trafik işaretleri (1), trafik polisi (2), üçüncü göz (1).	15	14.02
Yetiştirici ve şekillendirici	48	14.03	Aşçı (5), bahçıvan (13), cetvel (1), değirmenci (1), fırıncı (1), halı dokumacısı (1), heykeltıraş (2), inşaat ustası (3), madenci (1), marangoz (2), mimar (11), pasta ustası (1), ressam (3), terzi (1), tasarımcı (1), ütü (1).	16	14.95
Aydınlatıcı	37	10.82	Ampul (8), avize (1), el feneri (2), güneş (10), ışık (11), kandil (1), mum (3), yıldız (1).	8	7.48
Güven veren ve koruyucu	27	7.90	Ağaç (1), anne-baba (6), anne kuş (1), anne ördek (1), baba (8), çoban (1), doktor (2), gözetmen (1), güvenlik görevlisi (1), karınca yuvası (2), şemsiye (1), toprak (2).	12	11.21
Lider ve yönetici	15	4.38	Bakan (1), hakem (1), kaptan (3), komutan (2), kraliçe arı (1), orkestra şefi (1), takım kaptanı (1), teknik direktör (4), tümgeneral (1).	9	8.41
Vazgeçilmez	13	3.80	Ağaç gövdesi (1), besin (1), doğa (1), ev temeli (1), kalp (4), kolon (1), meyve ve sebze (1), su (3).	8	7.48
Sevilmeyen ve cezalandırıcı	11	3.22	Biber (1), duvar (1), gardiyan (4), polis (2), radar (1), soru bankası (1), törpü (1).	7	6.54
Çalışkan	11	3.22	Araba lastiği (2), arı (3), hücre organelleri (1), karınca (5).	4	3.74

Güven Veren ve Koruyucu: Kategoride yer alan 12 (%11.21) farklı metaforu, 27 (%7.90) katılımcının kullandığı belirlenmiştir. Bu kategoride “baba”, “anne-baba”, “doktor”, “karınca yuvası” ve “toprak” metaforlarının ortalama ve üzerinde üretildiği görülmektedir. Katılımcılar tarafından ifade edilmiş olan metaforlar şu şekilde verilebilir: “Öğretmen baba gibidir. Çünkü babamız gibi bizi sahiplenir. Kötülüklerden korur.” (Ö, 6, E). “Öğretmen doktor gibidir. Nasıl ki doktorlar hastalandığımızda bizi hastalıklardan korur, iyileştirirse öğretmenler de bizi kötülüklerden uzaklaştırır.” (Ö, 8, E). “Öğretmen anne-baba gibidir. Çünkü bir çocuğu ona zarar gelecek her şeyden anne ve babası bir de öğretmeni korur.” (V, E).

Lider ve Yönetici: Bu kategoride yer alan 9 (%8.41) farklı metaforu, 15 (%4.38) katılımcının kullandığı belirlenmiştir. Kategoride ortalama ve üzerinde kullanılan metaforların “teknik direktör”, “kaptan” ve “komutan” olduğu görülmektedir. Katılımcılar tarafından ifade edilmiş olan metaforlar şu şekilde örneklendirilebilir: “Öğretmen teknik direktör gibidir. Çünkü teknik direktörler oyunculara maça hazırlamak için neler yapmaları gerektiğini belirler buna göre futbolculara ayrı ayrı görev verir. Öğretmenler de öğrencilere ödevler verir. Onları yeteneklerine göre sınavlara hazırlar.” (V, E). “Öğretmen kaptan gibidir. Çünkü gemiyi yöneten kaptandır. Sınıfı yöneten de öğretmen.” (Ö, 5, K).

Vazgeçilmez: Bu kategoride yer alan 8 (%7.48) farklı metaforu, 13 (%3.80) katılımcının kullandığı belirlenmiştir. Kategoride “kalp” ve “su” metaforlarının ortalama ve üzerinde üretildiği görülmektedir. Öğrenci ve veli görüşlerinden bazı alıntılar şu şekilde verilebilir: “Öğretmen kalp gibidir. Çünkü kalp vücuda kan pompalayarak onun yaşamasını sağlar. Kalp durduğunda vücut cansız olur. Öğretmenler de bizi hayata sağlar.” (Ö, 7, K). “Öğretmen su gibidir. Çünkü su olmadan hiçbir canlı yaşamını devam ettiremez. Öğrenciler de öğretmenler olmadan hedeflerine ulaşamazlar. Öğretmen olmadan okulun anlamı olmaz.” (V, K).

Sevilmeyen ve Cezalandırıcı: Kategoride yer alan 7 (%6.54) farklı metaforu, 11 (%3.22) katılımcının kullandığı belirlenmiştir. Bu kategoride ortalama ve üzerinde üretilen metaforların “gardiyan” ve “polis” olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar tarafından üretilen metaforlara ait örnekler şu şekilde verilebilir: “Öğretmen gardiyan gibidir. Çünkü derste konuşmamıza, dışarı çıkmamıza izin vermez. Bizi kafeste tutar.” (Ö, 8, E). “Öğretmen polis gibidir. Polisler suç işleyenlere ceza keser. Öğretmenler de hata yaptığımızda kızar ve sonunda ceza verirler” (Ö, 7, E).

Çalışkan: Bu kategoride yer alan 4 (%3.74) farklı metaforu, 11 (%3.22) katılımcının kullandığı belirlenmiştir. Kategoride ortalama ve üzerinde kullanılan metaforların “karınca” ve “arı” olduğu tespit edilmiştir. Katılımcı görüşlerinden bazı alıntılar şu şekilde verilebilir: “Öğretmen karınca gibidir. Öğretmenler öğrencilere yardımcı olabilmek ve daha çok bilgi öğretebilmek için karıncalar gibi çalışırlar.” (V, E). “Öğretmen arı gibidir. Çünkü kovandaki arılar yüzlerce çiçekten çiçek tozu

toplarlar. Bal üretmek için çalışırlar. Öğretmenlerimiz de bizim için çok çalışırlar ve çaba gösterirler.” (Ö, 8, K).

Öğrenci ve Velilerin Öğretmen Kavramına Ait Ürettikleri Farklı Metaforlara İlişkin Bulgular

Öğrenci ve velilerin öğretmen kavramına ilişkin farklı olarak kullandıkları metaforlardan geliştirilen kategoriler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Öğretmen Kavramı ile İlgili Geliştirilen Kategorilerin Katılımcı Türü Yönünden Karşılaştırılması

Metaforlardan Oluşturulan Kategoriler	Öğrenciler		Veliler		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Sevgi unsuru	52	20.63	17	18.89	69	20.18
Bilginin kaynağı ve aktarıcısı	41	16.27	17	18.89	58	16.96
Yol gösterici	44	17.46	9	10.00	53	15.50
Yetiştirici ve şekillendirici	34	13.49	14	15.55	48	14.03
Aydınlatıcı	21	8.33	16	17.78	37	10.82
Güven veren ve koruyucu	20	7.94	7	7.78	27	7.89
Lider ve yönetici	12	4.76	3	3.33	15	4.38
Vazgeçilmez	7	2.78	6	6.67	13	3.80
Sevilmeyen ve cezalandırıcı	11	4.37	-	0.00	11	3.22
Çalışkan	10	3.97	1	1.11	11	3.22
Toplam	252	100	90	100	342	100

Tablo 3’e göre, öğrenciler en çok sevgi unsuru olarak öğretmen (%20.63) kategorisini oluşturan metaforları kullanmışlardır. Veliler en çok sevgi unsuru (%18.89) ve bilginin kaynağı ve aktarıcısı (%18.89) olarak öğretmen kategorilerini oluşturan metaforları kullanmışlardır. Öğrenciler sevgi unsuru (%20.63), yol gösterici (%17.46), güven veren ve koruyucu (%7.94), lider ve yönetici (%4.76), sevilmeyen ve cezalandırıcı (%4.37) ve çalışkan (%3.97) kategorilerini temsil eden metaforları velilere kıyasla daha yüksek oranda geliştirmişlerdir. Veliler ise bilginin kaynağı ve aktarıcısı (%18.89), yetiştirici ve şekillendirici (%15.55), aydınlatıcı (%17.78) ve vazgeçilmez (%6.67) kategorilerinde yer alan metaforları öğrencilere nazaran daha yüksek oranda geliştirmişlerdir. Veliler sevilmeyen ve cezalandırıcı kategorisini temsil eden hiçbir metaforu kullanmamışlardır.

Üretilen 107 metafordan 58’i sadece bir katılımcı, 15’i iki katılımcı ve geriye kalan 34’ü ise üç ve üçten fazla katılımcı tarafından üretilmiştir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı olan üç ve üçten fazla sayıda katılımcı tarafından üretilen metaforlar, katılımcı türü farklılıklarıyla birlikte Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: Üç ve Daha Fazla Katılımcı Tarafından Üretilen Metaforlar

Metafor	Öğrenci	Veli	Toplam
	f (%)	f (%)	f (%)
Pusulula	16 (6.35)	4 (4.44)	20 (5.85)
Anne - baba*	16 (6.35)	1 (1.11)	17 (4.97)
Melek	15 (5.95)	-	15 (4.39)
Anne	7 (2.78)	6 (6.67)	13 (3.80)
Bahçıvan	11 (4.36)	2 (2.22)	13 (3.80)
Kütüphane	10 (3.97)	2 (2.22)	12 (3.51)
Işık	5 (1.98)	6 (6.67)	11 (3.22)
Mimar	9 (3.57)	2 (2.22)	11 (3.22)
Güneş	4 (1.59)	6 (6.67)	10 (2.92)
Kitap	5 (1.98)	5 (5.55)	10 (2.92)
Sabır taşı	4 (1.59)	5 (5.55)	9 (2.63)
Ampul	8 (3.17)	-	8 (2.34)
Baba	6 (3.38)	2 (2.22)	8 (2.34)
Kutup yıldızı	8 (3.17)	-	8 (2.34)
Çiçek	5 (1.98)	2 (2.22)	7 (2.05)
Meyve ağacı	4 (1.59)	3 (3.33)	7 (2.05)
Anne - baba**	4 (1.59)	2 (2.22)	6 (1.75)
Bilgisayar	5 (1.98)	1 (1.11)	6 (1.75)
Harita	6 (3.38)	-	6 (1.75)
Rehber	5 (1.98)	1 (1.11)	6 (1.75)
Aşçı	5 (1.98)	-	5 (1.46)
Karınca	5 (1.98)	-	5 (1.46)
Arkadaş	2 (0.79)	2 (2.22)	4 (1.17)
Gardiyan	4 (1.59)	-	4 (1.17)
Kalp	4 (1.59)	-	4 (1.17)
Sözlük	4 (1.59)	-	4 (1.17)
Teknik direktör	2 (0.79)	2 (2.22)	4 (1.17)
Arı	2 (0.79)	1 (1.11)	3 (0.88)
İnşaat ustası	2 (0.79)	1 (1.11)	3 (0.88)
Kaptan	3 (1.19)	-	3 (0.88)
Mum	1 (0.40)	2 (2.22)	3 (0.88)
Profesör	1 (0.40)	2 (2.22)	3 (0.88)
Ressam	2 (0.79)	1 (1.11)	3 (0.88)
Su	-	3 (3.33)	3 (0.88)

* Anne-baba metaforu, sevgi unsuru olarak öğretmen kategorisi altında toplanmıştır.

** Anne-baba metaforu, güven veren ve koruyucu olarak öğretmen kategorisi altında toplanmıştır.

Tablo 4'e göre, ortalamanın üzerinde üretilen 34 metafordan 10'u (melek, ampul, kutup yıldızı, harita, aşçı, karınca, gardiyan, kalp, sözlük ve kaptan) yalnızca öğrenciler ve biri (su) yalnızca veliler tarafından üretilmiştir. Geriye

kalan 23 metafor ise (pusula, anne -baba, anne, bahçıvan, kütüphane, ışık, mimar, güneş, kitap, sabır taşı, baba, çiçek, meyve ağacı, anne - baba, bilgisayar, rehber, arkadaş, teknik direktör, arı, inşaat ustası, mum, profesör, ressam) tüm katılımcılar tarafından ortak olarak üretilmiştir. Anne-baba metaforu; katılımcıların metaforu betimlemek amacıyla kullandıkları açıklamalardan dolayı sevgi unsuru kategorisi ile güven veren ve koruyucu kategorilerinin her ikisinde de yer almıştır. Öğrenciler en fazla “pusula”, “anne - baba” ve “melek”; veliler “anne”, “ışık” ve “güneş” metaforlarını kullanmışlardır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmenlik, karmaşık bir uğraştır ve öğretmenlerden meslek yaşamlarında birçok farklı rolü yerine getirmeleri beklenir. Bu nedenle tek bir metafor, öğretmen kavramının tüm yönlerini mükemmel bir şekilde yakalayamaz (Goldstein, 2005). Öğretmen konulu metafor çalışmaları, bağlamsal faktörler ile öğretmenlerin mesleki kimliği arasındaki ilişkileri keşfetmek için uygun araçtır. Metaforik imgelerin araştırılması, öğretmenlerin eğitime, öğrencilere ve sınıf içindeki kendi rollerine ilişkin temel varsayımlarını ve inançlarını ortaya çıkarmanın bir yoludur (Ben-Peretz vd., 2003). Öğretmen kavramına ilişkin öğrenci ve veli algılarını metaforlar aracılığı ile ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada belirlenen metaforlar uygun kavramsal kategorilerde toplanmış ve sonuçlar bulgular ışığında tartışılmıştır.

Araştırmada öğrencilerin akademik başarılarının yanında istendik eğitsel davranışlar kazanmalarında kilit rol üstlenen öğretmenlerin öğrenci ve veliler tarafından genellikle olumlu olarak algılandığı belirlenmiştir. Araştırma sonuçları, öğretmen kavramına yönelik üretilen metaforların sırasıyla en çok sevgi unsuru, bilginin kaynağı ve aktarıcısı, yol gösterici, yetiştirici ve şekillendirici ve aydınlatıcı olarak öğretmen kategorilerinde yer aldıklarını göstermektedir. En çok metaforun üretildiği kategori sevgi unsuru olarak öğretmen, en az metaforun üretildiği kategori ise çalışkan olarak öğretmen kategorisidir. Sevilmeyen ve cezalandırıcı olarak öğretmen kategorisindeki metaforlar sadece öğrenciler tarafından üretilirken, geriye kalan diğer kategorilerdeki metaforların tüm katılımcılar tarafından ortak üretildikleri belirlenmiştir. Aşağıda en çok metafor tarafından temsil edilen ilk beş kategori ve bu kategorilerdeki önemli metaforlar tartışılmıştır.

Araştırma bulguları doğrultusunda öğrenci ve velilerin öğretmen kavramına yükledikleri metaforlara göre en çok metaforun sevgi unsuru olarak öğretmen kategorisinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu kategoride metafor üreten katılımcılar, öğretmenlerin öğrencilerini karşılıksız sevdiğini, onlara karşı hoşgörülü, saygılı ve iyi davrandıklarını belirtmişlerdir. Cooper’a (1993) göre

öğrencilerin, öğretmenleri tarafından kendilerine sevgi ve saygı duyulduğunu, değer verildiğini hissetmeleri ve ilgi görmeleri onların kişisel imajlarını besler. Dolayısıyla bu da öğrencilerin sonraki yaşamları için önemli bir davranıştır. Araştırmanın bu bulgusu, Turhan ve Yaraş'ın (2013) çalışmalarında elde ettikleri ve öğretmeni sevgi unsuru olarak yansıtan bulgularla paralellik göstermektedir. Sevgi unsuru olarak öğretmen kategorisinde sırasıyla en çok anne-baba, melek, anne ve sabır taşı metaforlarının üretildiği belirlenmiştir. Çelikten (2006), Ogurlu vd. (2015), Başaran Ugur ve Baysal (2017) ve Ertürk'ün (2017), araştırmalarında da en çok anne-baba metaforunun kullanıldığına ulaşılmıştır. Anne-baba metaforunun sık kullanılmasının nedeni kültürümüzdeki öğretmen ve anne-baba rollerinin benzerliğinden kaynaklanabilir.

Öğretmen kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde katılımcıların ikinci sırada bilginin kaynağı ve aktarıcısı olarak öğretmen kategorisinde metaforlar ürettikleri belirlenmiştir. Bu kategoride metafor üreten öğrenci ve veliler, öğretmenlerin değerli bilgilere sahip olduklarını ve bu bilgileri öğrencilerine aktardıklarını açıklamışlardır. Beck'e (1990) göre bilgi üretimi ve aktarımını gerçekleştiren öğretmenler; politik, ekonomik ve sosyal bir düzen yapılandırma anahtar rol üstlenmektedirler. Farklı çalışma grupları üzerinde yapılan araştırmaların sonuçları da bu bulguyu desteklemektedir (Mahlios ve Maxson, 1998; Saban, 2004; Cerit, 2008; Nikitina ve Furuoka, 2008; Koç, 2014; Tulunay Ateş, 2016). Bilginin kaynağı ve aktarıcısı olarak öğretmen kategorisinde en çok sırasıyla kütüphane, kitap, meyve ağacı, bilgisayar ve sözlük metaforlarının üretildiği tespit edilmiştir. Benzer şekilde Başaran Ugur ve Baysal'ın (2017) çalışmalarında da kitap metaforunun sıklıkla kullanıldığı belirlenmiştir.

Öğrenci ve veliler, öğretmen kavramı ile ilgili olarak üçüncü sırada yol gösterici olarak öğretmen kategorisi ile ilgili metaforları kullanmışlardır. Bu kategoride katılımcılar, genellikle öğretmenleri öğrencileri doğru yola, bilgiye erişime ve hedefe yönlendiren olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Mahlios ve Maxson (1998), Akbari (2013), Çelik vd. (2014) ve Koç'un (2014) çalışmalarında katılımcıların yol gösterici olarak öğretmen kategorisinde metafor ürettikleri belirlenmiştir. Shi vd. (1996), öğretmenlerin yol gösterici rolünde öğrencilere bir bakıma balık tutmayı öğretmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Böylelikle öğrencilerin bilgiye nasıl ulaşabileceklerini, neyi nasıl öğrenebileceklerini ve etkili öğrenme yöntemlerini öğreneceklerini ifade etmişlerdir. Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak bilgiye ulaşmak eskiye nazaran çok daha kolay hale gelmiştir. Ancak eğitim sisteminde doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak ve bunları doğru şekilde kullanabilmek için özellikle öğrenci ve veliler kendilerini yönlendirecek birilerine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu amaçla genellikle öğretmenlerden yardım beklemektedirler. Bu du-

rum öğretmenlerin yol gösterici rolünün önemini açıklamaktadır. Yol gösterici olarak öğretmen kategorisinde sırasıyla en çok pusula, kutup yıldızı, harita ve rehber metaforlarının üretildiği saptanmıştır. Sarıkaya'nın (2018) çalışmasında da pusula metaforunun sıklıkla kullanıldığı belirlenmiştir.

Çalışmada öğretmen kavramı ile ilgili olarak dördüncü sırada yetiştirici ve şekillendirici olarak öğretmen kategorisinde metaforların üretildiği belirlenmiştir. Kategoride öğretmenlerin öğrencileri şekillendiren ve istenilen özelliklere sahip bir insan olarak yetiştiren kişiler oldukları ifade edilmiştir. Öğretmenlerin eğitim öğretim faaliyetleri içerisinde gerçekleştirdikleri her şey, öğrencileri yaşama hazırlamak, yetiştirmek ve toplum içerisinde başarılı olmalarını sağlamak için yapılır. Benzer şekilde Mahlios ve Maxson (1998), Koç (2014) ve Tulunay Ateş (2016) tarafından yapılan çalışmalarda da öğretmenlerin yetiştirici, şekillendirici ve geliştirici kişiler olarak algılandığı bulunmuştur. Yetiştirici ve şekillendirici olarak öğretmen kategorisinde en çok sırasıyla bahçıvan, mimar, aşçı, inşaat ustası ve ressam metaforlarının üretildiği belirlenmiştir. Çelikten (2006), Ocak ve Gürbüz (2006) ve Saban vd.'nin (2006) çalışmalarında da bahçıvan metaforunun sıklıkla kullanıldığı belirlenmiştir.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde katılımcıların beşinci sırada aydınlatıcı olarak öğretmen kategorisinde metaforlar ürettikleri belirlenmiştir. Genel olarak öğretmenler bilgili, kültürlü ve topluma faydalı kişiler olarak bilinirler. Bu nedenle öğretmenlerin öğrencilerini ve toplumu aydınlatacağı düşünülür. Yıldırım vd.'nin (2011) ve Turhan ve Yaraş'ın (2013) araştırmalarında da katılımcıların öğretmenleri aydınlatıcı kişiler olarak algıladıkları belirlenmiştir. Aydınlatıcı olarak öğretmen kategorisinde en çok sırasıyla ışık, güneş ve ampul metaforlarının üretildiği tespit edilmiştir. Alan yazında konuyla ilgili yapılmış çalışmalarda katılımcılar tarafından benzer metaforların kullanıldığı belirlenmiştir (Dollof, 1999; Ocak ve Gürbüz, 2006; Sarıkaya, 2018). Çalışmada katılımcıların aydınlatıcı olarak öğretmen kategorisinden sonra sırasıyla güven veren ve koruyucu, lider ve yönetici, vazgeçilmez, sevilmeyen ve cezalandırıcı ve çalışkan olarak öğretmen kategorilerinde metafor ürettikleri görülmüştür. Çalışmada oluşturulan kategorilerden sadece sevilmeyen ve cezalandırıcı olarak öğretmen kategorisi olumsuz olarak nitelendirilebilir. Bu kategoride üretilen metaforlar incelendiğinde katılımcıların, öğretmenleri öğrencileri engelleyen, ceza veren ve sürekli kontrol altında tutan kişiler olarak algıladıkları anlaşılabilir. Sevilmeyen ve cezalandırıcı kategorisinde yer alan metaforlar sadece öğrenciler tarafından üretilmiştir. Öğrencilerin bu metaforları kullanmalarının nedeni, davranışlarına öğretmenlerin verdiği tepkilerden kaynaklanabilir. Öğretmenlerin mesleklerinde etkili olmalarında alan bilgisi önemlidir ancak yeterli değildir. Alan bilgisinin yanı sıra öğretmenlerin öğrenci psikolojisinden

anlamaları ve öğrencilere karşı nasıl davranış sergileyeceklerini de bilmeleri gerekir. Sümül (1996), öğretmenlerin davranış geliştirme uzmanı olarak sert ya da gevşek disiplin anlayışından uzak, özgürlük ve otoriteye dayalı yapıcı bir disiplin anlayışını benimsemeleri gerektiğini açıklamıştır. Telli vd. (2008) çalışmalarında katılımcıların ideal öğretmeni; öğrencileri güdüleyen, onlara yol gösteren, özgüvenlerini kazanma noktasında destek olan, öğrencileriyle olumlu ilişkiler geliştiren ve öğrencileri tarafından saygı duyulan kişi olarak tanımladıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırma sonuçlarına bağlı olarak öğretmen kavramına ilişkin mevcut olumlu algının geliştirilebilmesi için öğretmen adaylarının aldıkları pedagoji derslerinin içeriği düzenlenmeli ve sayısı artırılmalıdır. Ayrıca görev yapmakta olan öğretmenlerin demokratik davranışları benimsemeleri ve iletişim kanallarını etkili kullanabilmeleri için gerekli hizmet içi eğitimlerin verilmesi önerilebilir. Bu araştırma ortaokul öğrencileri ve velileri ile gerçekleştirilmiştir. İleriki çalışmalarda öğretmen kavramına ilişkin farklı eğitim kademelerindeki öğrenci ve velilerin düşüncelerinin dilsel ve görsel metaforlar aracılığı ile incelenmesi konunun farklı açılardan görülmesine yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Akbari, M. (2013). Metaphors About EFL Teachers' Roles: A Case of Iranian Non-English Major Students. *International Journal of English Language & Translation Studies*, 1(2), 100-112.
- Aslanargun, E. (2007). Okul - Aile İşbirliği ve Öğrenci Başarısı Üzerine Bir Tarama Çalışma. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (18) , 119-135.
- Baker, C., Wuest, J. ve Stern, P. N. (1992). Method Slurring: The Grounded Theory/ Phenomenology Example. *Journal of Advanced Nursing*, 17, 1355-1360.
- Başaran, İ. E. (1994). *Türkiye Eğitim Sistemi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Başaran Ugur, A. R. ve Baysal, S. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin İngilizce Öğretmeni Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 730-736.
- Beck, C. (1990). *Better Schools: A Values Perspective*. New York: Falmer Press.
- Ben-Peretz, M., Mendelson, N. ve Kron, F. W. (2003). How Teachers in Different Educational Contexts View Their Roles. *Teaching and Teacher Education*, 19, 277-290.
- Bolman, D. ve Deal, T. (2008). *Reframing Organizations* (4th edition). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Broadbent, J. ve Laughlin, R. (2005). Researching Accounting in the Public Services. Clubb, C. (Ed.), *The Blackwell Encyclopaedia of Management. Accounting* içinde (ss.378-383). (2nd edition). Malden, MA, USA – Oxford, UK – Carlton, Victoria, Australia: Blackwell Publishing.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen Kavramı ile İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Cripps, K. ve Zyromski, B. (2009). Adolescents' Psychological Well-Being and Perceived Parental Involvement: Implications for Parental Involvement in Middle Schools, *RMLE Online*, 33(4), 1-13.
- Coleman, M. R., Gallagher, J. J. ve Job, J. (2012). Developing and Sustaining Professionalism Within Gifted Education. *Gifted Child Today*, 35(1), 27-36.
- Cooper, P. (1993). *Effective Schools for Disaffected Students: Integration and Segregation*. London: Routledge.
- Çalışkan, N. ve Ayık, A. (2015). Okul Aile Birliği ve Velilerle İletişim. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (2) , 69-82.

- Çelenk, S. (2003). Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması. *İlköğretim Online*, 2(2), 28-34.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve Öğretmen Metaforları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 1-7.
- Çelik, K., Çatalbaş, G. ve Tomul, E. (2014). İlköğretim Kurumu Öğrencilerinin “Sınıf Öğretmeni” Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 16, 1-16.
- Dollof, L. A. (1999). Imagining Ourselves as Teachers: The Development of Teacher Identity in Music Teacher Education. *Music Education Research*, 1 (2), 191-207.
- Dsa, R. Valsaraj, B. ve Yesodharan, R. (2018). Parental Involvement, Academic Performance and Mental Wellbeing of Selected Pre-University Students Of Udipi District. *Journal of Public Health Research and Development*, 9(6), 274-279.
- Ertürk, R. (2017). İlkokul Öğrencilerinin “Öğretmen” Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 1-15.
- Goldstein, L. S. (2005). Becoming a Teacher as a Hero’s Journey: Using Metaphor in Preservice Teacher Education. *Teacher Education Quarterly*, 32(1), 7-24.
- Gurney, P. (2007). Five Factors for Effective Teaching. *New Zealand Journal of Teachers’ Work*, 4(2), 89-98.
- Harden, R. M. ve Crosby, J. (2000). AMEE Education Guide No 20: The Good Teacher is More Than a Lecturer - The Twelve Roles of the Teacher. *Medical Teacher*, 22(4), 334-347.
- Jensen, D. F. (2006). Metaphors as a Bridge to Understanding Educational and Social Contexts. *International Journal of Qualitative Methods*, 1(5), 36-54.
- Jennings, P. A. ve Greenberg, M. T. (2009). The Prosocial Classroom: Teacher Social and Emotional Competence in Relation to Student and Classroom Outcomes. *Review of Educational Research*, 79, 491-525.
- Jeynes, W. H. (2005). A Meta-Analysis of the Relation of Parental Involvement to Urban Elementary School Student Academic Achievement. *Urban Education*, 40, 237-269.
- Kanstoroom, M. ve Finn, C. (1999). *Better Teachers, Better Schools*. Washington, DC: Thomas B. Fordham Foundation.
- Klenke, K. (2008). *Qualitative Research in the Study of Leadership*. Bingley: Emerald Group Publishing.
- Knoll, M. K. (1987). *Supervision for Better Instruction: Practical Techniques for Improving Staff Performance*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc, Englewood Cliffs.

- Koç, E. S. (2014). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmen ve Öğretmenlik Mesleği Kavramlarına İlişkin Metaforik Algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 47-72.
- Krippendorp, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*. (2nd edition). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (1980). *Metaphors we Live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Mahlis, M. ve Maxson, M. (1998). Metaphors as Structures for Elementary and Secondary Preservice Teachers' Thinking. *International Journal of Educational Research*, 29, 227-240.
- Mahlis, M., Massengill-Shaw, D. ve Barry, A. (2010). Making Sense of Teaching Through Metaphors: A Review Across Three Studies. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 16(1), 49-71.
- Michael, K. ve Katerina, M. (2009). Exploring Greek Teachers' Beliefs Using Metaphors. *Australian Journal of Teacher Education*, 34(2), 63-83.
- Maanen, J. V. (2005). Metaphor. Nicholson, N., Audia, P. G. ve Pillutla, M. M. (ed.), *The Blackwell Encyclopedia of Management, Organizational Behavior* içinde (ss.231- 232). (2nd edition). United Kingdom: Blackwell Publishing.
- Nikitina, L. ve Furuoka, F. (2008). "A Language Teacher is Like...": Examining Malaysian Students' Perceptions of Language Teachers Through Metaphor Analysis. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, 5(2), 192-205.
- Palmquist, R. A. (2001). Cognitive Style and Users' Metaphors for the Web: An Exploratory Study. *The Journal of Academic Librarianship*, 27(1), 24-32.
- Pipan, T. (2000). Metaphors and organizational Identity in the Italian Public. *Scandinavian Journal of Management*, 16(4), 391-409.
- Pomerantz, E. M., Moorman, E. A. ve Litwack, S. D. (2007). The How, Whom and Why of Parents' Involvement in Childrens' Academic Lives: More is not Always Better. *Review of Educational Research*, 77, 373-410.
- Ocak, G. ve Gürbüz, M. (2006). Eğitim Fakültesini Yeni Kazanan Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Giriş Dersini Almadan Önce ve Aldıktan Sonra Öğretmenlik Mesleği Hakkındaki Metaforlarının Karşılaştırılması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 293-311.
- Ogurlu, Ü., Öpengin, E. ve Hızlı, E. (2015). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Okul ve Öğretmene İlişkin Metaforik Algıları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (46), 67-83.

- Saban, A. (2004). Giriş Düzeyindeki Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin İleri Sürdükleri Metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Saban, A., Koçbeker, B. N. ve Saban A. (2006). An Investigation of the Concept of Teacher Among Prospective Teachers Through Metaphor Analysis. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 6 (2), 509-522.
- Saban, A. (2008). Okula İlişkin Metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Santoro, N., Reid, J., Mayer, D. ve Singh, M. (2012). Producing 'Quality' Teachers: The Role of Teacher Professional Standards. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 40 (1), 1-3.
- Sarıkaya, B. (2018). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3 (2), 1-16.
- Shi, H. Y., Zhang, H., Ren, H. ve Chao, H. (2016). The Important of the Teacher's Guiding Role in the Teaching. *International Conference on Humanities Science, Management and Education Technology*, 18-21.
- Sieberer-Nagler, K. (2016). Effective Classroom-Management & Positive Teaching. *English Language Teaching*, 9(1), 163-172.
- Stenfors-Hayes, T., Hult, H. ve Dahlgren, L. O. (2011). What Does it Mean to be a Good Teacher and Clinical Supervisor in Medical Education?. *Advances in Health Sciences Education*, 16 (2), 197-210.
- Stronge, J. H., Ward, T. J. ve Grant, L. W. (2011). What Makes Good Teachers Good? A Cross-Case Analysis of the Connection Between Teacher Effectiveness and Student Achievement. *Journal of Teacher Education*, 62(4), 339-355.
- Sümbül, M. (1996). Öğretmen Niteliği ve Öğretimdeki Roller. *Eğitim Yönetimi*, 2(4), 597-605.
- Şenel, T. ve Aslan, O. (2014). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Bilim ve Bilim İnsanı Kavramlarına İlişkin Metaforik Algıları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 76-95.
- Telli, S., Brok, P. ve Çakıroğlu, J. (2008). Öğretmen ve Öğrencilerin İdeal Öğretmen Hakkındaki Görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 33(149), 118-129.
- Tulunay Ateş, Ö. (2016). Öğrencilerin Öğretmen ve Okul Metaforları. *International Journal of Contemporary Educational Studies*, 2(1), 78-93.
- Turhan, M. ve Yaraş Z. (2013). Öğretmen ve Öğrencilerin Öğretmen, Disiplin, Müdür, Sınıf Kuralları, Ödül ve Ceza Kavramlarına İlişkin Metafor Algıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(23), 129-145.

- Wan, W., Low, G. D. ve Li, M. (2011). From Students' and Teachers' Perspectives: Metaphor Analysis of Beliefs About EFL Teachers' Roles. *System*, 39(3), 403- 415.
- Yalçın, M., Aydoğdu Özoğlu, E. ve Dönmez, A. (2016). Öğretim Elemanlarının Araştırma Görevlisi Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Eğitim ve Bilim*, 41(185), 19-32.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., Ünal, A. ve Çelik, M. (2011). Öğretmen Kavramına İlişkin Öğretmen, Yönetici ve Müfettiş Algılarının Analizi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2(8), 92-109.

